

MOŽNOSTI VYUŽITÍ DATABANKY TESTOVÝCH POLOŽEK Z ANGLICKÉHO JAZYKA V CELOUNIVERZITNÍM KONTEXTU

Pavel Brebera, Jana Tmejová

Univerzita Pardubice, Jazykové centrum
Pardubice

pavel.brebera@upce.cz

Jana Tmejová

Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování
Litomyšl

jana.tmejova@upce.cz

Abstrakt

Príspevek shrnujícím způsobem prezentuje různé typy využívání databanky testových položek vytvořených Jazykovým centrem Univerzity Pardubice v rámci projektu UNICOM. Vedle primárního kontextu jejich používání pro potřeby rozřazovacích testů z anglického jazyka, realizovaných na pěti fakultách univerzity podpořených projektem UNICOM (Dopravní fakulta Jana Pernera, Fakulta elektrotechniky a informatiky, Fakulta ekonomicko-správní, Fakulta chemicko-technologická, Fakulta zdravotnických studií), je dále představeno jednak jejich plošné celouniverzitní využití v oblasti stanovování aktuální úrovně cizojazyčné kompetence u studentů žádajících o studijní pobyt na zahraničních partnerských institucích, rovněž i jejich vysoce specifické využití v kontextu nejmenší z univerzitních fakult - Fakulty restaurování.

1. Úvod

Charakter výuky cizích jazyků v univerzitním prostředí závisí na mnoha rozličných faktorech, ať se již jedná o vlivy širšího kontextu či o jazykovou politiku konkrétní instituce. Z hlediska cizojazyčné výuky je pak v celoevropském měřítku logickým vyústěním četných linií inovačních snah univerzit ve smyslu zajišťování kvality ve vzdělávání jako jednoho z cílů Boloňského procesu [1] koncept standardizace. Již řadu let tvoří obecný základ pro standardizační procedury na jednotlivých institucích Společný evropský referenční rámec pro jazyky (dále Rámec) [2], nicméně standardizační nástroje vždy respektují kontextuální specifika dané univerzity.

Na Univerzitě Pardubice je největší objem jazykové výuky zajišťován Jazykovým centrem jako celouniverzitním pracovištěm, které poskytuje tuto výuku přímo pro pět ze sedmi fakult univerzity (Dopravní fakultu Jana Pernera, Fakultu elektrotechniky a informatiky, Fakultu ekonomicko-správní, Fakultu chemicko-technologická a Fakultu zdravotnických studií), přičemž u další fakulty (Fakulty restaurování) probíhá velmi úzká spolupráce formou sdílení vytvořených materiálů. V následujícím textu jsou shrnuty hlavní standardizační nástroje, se kterými je pro potřeby péče o kvalitu jazykového vzdělávání na Univerzitě Pardubice pracováno, a na příkladu rozřazovacích testů z anglického jazyka je prezentováno, jakou formou tento typ inovačních snah probíhá.

2. Obecná východiska

Současné snahy o standardizaci cizojazyčné výuky na Univerzitě Pardubice jsou založeny na nové jazykové koncepci, jejímž cílem je primárně pozvednout úroveň komunikativní kompetence studentů v anglickém jazyce. Na základě postupného zvyšování požadované výstupní úrovně kurzů anglického jazyka v aktuálně probíhajícím náběhovém období by v časovém horizontu čtyř let (tj. s platností od roku 2016/17) mělo dojít k tomu, že každý z absolventů bakalářského studia bude ovládat anglický jazyk na úrovni B1 dle Rámce, pro absolventy magisterských programů je pak stanovena úroveň B2 a v rámci doktorských studijních programů se jedná o úroveň C1 (více o důvodech pro realizaci nové jazykové koncepce viz Koblížková 2012 [3]).

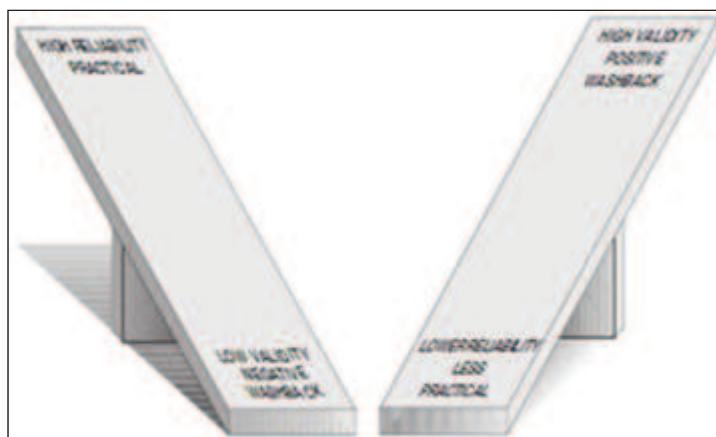

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V takto vymezeném rámci jsou s podporou projektu UNICOM (Inovace integrované koncepce jazykového vzdělávání k zajištění kvality, podpory excelence a internacionalizace) využívány takové standardizační nástroje, jejichž uplatnění vede k dosažení následujících cílů:

- specifikace obsahu vyučovaných kurzů anglického jazyka ve smyslu stanovení poměru obecného/odborného jazyka a na základě konkrétních úrovní Rámce;
- využívání efektivních rozřazovacích testů z obecného jazyka pro potřeby identifikace vstupní úrovně komunikativní kompetence z anglického jazyka s cílem umožnit každému studentovi optimální podmínky pro další rozvoj této kompetence prostřednictvím studia v příslušných kurzech anglického jazyka nabízených Jazykovým centrem Univerzity Pardubice (nicméně v souladu s požadavky stanovenými pro povinnou jazykovou výuku v rámci aktuální fáze nově nabíhající jazykové koncepce);
- využívání efektivních závěrečných sumativních jazykových testů z oblasti odborného jazyka, tj. vztažených k deskriptorům příslušných úrovní z Rámce a zároveň respektujících profesní zaměření studenta.

Vytváření jednotlivých typů testů je tedy určováno vždy jejich primárním účelem. V případě rozřazovacích testů, zadávaných studentům s cílem diagnostikovat jejich aktuální cizojazyčnou úroveň, není zohledňována profesní specializace a primární roli těchto testů lze spatřovat v rovině organizační (tj. jako prostředek pro zpřístupnění odpovídajících jazykových kurzů velkým počtům studentů), proto je zde kladen důraz zejména na praktičnost a reliabilitu. Naopak u závěrečných sumativních jazykových testů v kurzech odborného jazyka je hlavním záměrem dosáhnout nejvyšší možné validity a s ní spojené komplexnosti jazykového testování, společně se snahou o vyvolání pozitivního efektu zpětného vlivu (tzv. „washback / backwash effect“ - obdobně jako při uplatnění jiných typů inovací v rámci projektu UNICOM, viz např. Brebera, Pospíšilová 2014 [4]). Obecně tedy platí konceptuální rozlišení mezi charakterem výše popsaných rozřazovacích a sumativních testů, jak je výstižným způsobem vymezeno Harrisem a McCannem (1994, s. 35 [5]), a to prostřednictvím shrnutí silných stránek a limitací uzavřených testových úloh, na nichž jsou vystavěny naše rozřazovací testy, a testových úloh otevřených, které jsou zahrnuty v našich sumativních testech (viz Obr. 1).

Obr. 1: Metaforické „houpačkové“ znázornění výhod a nevýhod uzavřených testových úloh (levý obrázek) a otevřených testových úloh (pravý obrázek) ve smyslu validity, reliability, praktičnosti a efektu zpětného vlivu dle Harris, McCann (1994)

3. Dílčí výstupy standardizačních snah

3.1 Objem standardizované výuky

Během první poloviny řešení projektu UNICOM, tj. v období leden 2012 - září 2013, byl z hlediska standardizace kladen důraz zejména na plošné inovace předmětu cizí jazyk (anglický a německý jazyk) v rámci bakalářských studijních programů. Tab. 1 proto představuje shrnutí počtů studentů, kteří v průběhu tohoto období studovali na jednotlivých fakultách univerzity v inovovaných studijních předmětech bakalářských studijních programů. Úspěšnost či neúspěšnost studenta v inovovaném studijním předmětu byla určena na základě výsledku závěrečného testování v rámci příslušného předmětu. Jednalo-li se o dvousemestrální kurz,

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

byli započítáni pouze studenti v pořadí druhého, tj. navazujícího / závěrečného kurzu (právě z toho důvodu spadá nejvyšší objem vykazovaných inovací vždy do letního semestru konkrétního akademického roku).

Počty studentů v inovovaných předmětech anglický/německý jazyk v Bc. studiu na fakultách:	všichni studenti	z toho úspěšní studenti	
		počet	%
Dopravní fakulta Jana Pernera	1177	791	67,20%
Fakulta chemicko-technologická	1010	731	72,38%
Fakulta elektrotechniky a informatiky	834	613	73,50%
Fakulta ekonomicko-správní	1908	1421	74,48%
Fakulta zdravotnických studií	493	431	87,42%
Celouniverzitní kurzy obecného jazyka	429	280	65,27%
Celkem	5851	4267	72,93%

Tab. 1: Počty studentů v inovovaných předmětech cizí jazyk (anglický a německý) v bakalářských studijních programech v období leden 2012 - září 2013

Vzhledem k tomu, že plánovaný počet osob studujících v inovovaných kurzech bakalářského studia pro celé tříleté období řešení projektu je 8400, považujeme po třech semestrech realizace projektu (tj. před závěrečnými dvěma semestry projektu) naplnění tohoto počtu za realistický cíl. Shrnutí uvedené v Tab. 1 rovněž poukazuje na skutečnost, že oproti předpokládanému procentu úspěšných studentů na základě statistik z období, které předcházelo projektu, je reálná úspěšnost studentů cca o 7% vyšší (tj. 27,07%). V Tab. 2 jsou tytéž údaje strukturovány dle genderového rozdělení studentů a vyplývá z ní, že vyšší procento úspěšnosti ve studijních předmětech anglický / německý jazyk v rámci bakalářských programů lze vysledovat u mužů než u žen.

Počty studentů v inovovaných předmětech anglický/německý jazyk v Bc. studiu na fakultách:	všichni studenti		z toho úspěšní studenti	
	muži	ženy	muži	ženy
Dopravní fakulta Jana Pernera	889	288	586	205
Fakulta chemicko-technologická	296	714	176	555
Fakulta elektrotechniky a informatiky	803	31	589	24
Fakulta ekonomicko-správní	754	1154	517	904
Fakulta zdravotnických studií	124	369	101	330
Celouniverzitní kurzy obecného jazyka	326	103	198	82
Celkem	3192	2659	2167	2100
	54,55%	45,45%	50,79%	49,21%

Tab. 2: Počty studentů v inovovaných předmětech cizí jazyk (anglický a německý) v bakalářských studijních programech v období leden 2012 - září 2013: genderové rozdělení

3.2 Elektronické rozřazovací testy

Jak již bylo uvedeno, nutnou podmínkou pro zapsání se do příslušného předmětu anglický jazyk je vykonání rozřazovacího testu. Z toho důvodu lze rozřazovací testy považovat za tzv. testy vysoké důležitosti („high-stake tests“), jak je definuje McNamara (2000, s. 133 [6]) v tom smyslu, že „poskytují informace, na jejichž základě jsou činěna významná rozhodnutí o zúčastněných kandidátech“. Proto byla příprava databanky testových položek velmi pečlivá a zahrnovala veškeré požadované fáze tvorby jazykového testu, tj. formulaci testových specifikací, přípravu testových položek, moderování položek, pretestování na obdobné cílové skupině, analýzu výsledků pretestu a realizaci příslušných úprav v souboru testových položek. Jedním z cílů této přípravné fáze, realizované na jaře 2013, bylo i zajištění kompatibility vytvořených testových položek s upgradovanou verzí testovacího prostředí LMS Moodle, aby mohlo následně v létě 2013 proběhnout za pomoci těchto testů na pěti fakultách univerzity reálné rozřazování.

V průběhu pretestování byly ověřovány jednotlivé části sady vytvořených testových položek formou „jazykových cvičení“ ve vybraných skupinách anglického jazyka, reprezentujících různé úrovně dle Rámce. Primárním cílem

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

tohoto pretestu bylo detailní provedení položkové analýzy z hlediska obtížnosti a diskriminační účinnosti, rovněž pak i ověření reliability (vnitřní konzistence) testu. Nejvyšší stupeň reliability se objevil ve skupinách vyšší úrovně (0,87 v kurzech úrovně B2 a 0,85 v kurzech úrovně B1), zatímco ve skupinách nižší úrovně se v důsledku studenty přiznaného odhadování možných odpovědí projevila reliabilita nižší (0,76 v kurzech úrovně A2 a 0,73 v kurzech úrovně A1). Vzhledem k tomu, že soubor položek pro rozřazovací testy je v souladu s nově nabíhající koncepcí záměrně vytvořen tak, že nejnižší úroveň položek testujících slovní zásobu je B1, jednalo se o očekávaný jev, jímž byla v konečném důsledku potvrzena funkčnost databanky těchto testových položek jako celku. Pro potřeby celkového zvýšení reliability testu pak byly k původně ryze anglicky formulovaným instrukcím k testovým položkám dodány jejich české ekvivalenty a dále proběhla modifikace těch položek, které vykazovaly výrazně vyšší či nižší hodnoty z hlediska obtížnosti a diskriminační účinnosti.

Při vyhodnocování „ostrého“ použití databanky testových položek v rámci rozřazovacích testů na pěti fakultách v létě 2013 byla příznivě konstatována zejména velmi vysoká reliabilita jednotlivých testů (0,91 - 0,94), rovněž byly prostřednictvím těchto testů potvrzeny hypotézy o statisticky významných rozdílech mezi výsledky studentů nastupujících do bakalářského a magisterského studia na těch fakultách, kde je v aktuální fázi nabíhající nové jazykové koncepce již povinně zařazen anglický jazyk do obou těchto cyklů studia. Souhrn výsledků testů pro bakalářské studijní programy je uveden v Tab. 3, která však pro vyšší úrovně (B1 a B2) poskytuje pouze hypotetické rozdělení, protože z organizačních důvodů je na některých fakultách nejvyšší nabízenou úrovní předmětu anglický jazyk úroveň B1 (tj. v nejvyšších kurzech jsou reálně zařazeni společně studenti úrovně B1 i B2).

Studenti bakalářských programů	prezenční	kombinované	celkově
studenti s dostačující úrovní pro vstup do kurzu B2 a výše	189	37	226
studenti s dostačující úrovní pro vstup do kurzu B1	811	150	961
studenti s dostačující úrovní pro vstup do kurzu A2	790	180	970
studenti s nedostačující úrovní (nižší než A2)	208	74	282
Celkem	1998	441	2439

Tab. 3: Výsledky elektronických rozřazovacích testů v bakalářských studijních programech v létě 2013

Tab. 4 poskytuje shrnutí týkající se studentů magisterských programů, kteří v létě 2013 rovněž vykonávali rozřazovací test. Výrazně nižší počty jsou zde dány skutečností, že se testu účastnily pouze tři z pěti fakult vyučovaných Jazykovým centrem Univerzity Pardubice. Lze však předpokládat, že s plánovaným posunem těžiště výuky ve větší míře do magisterského (a následně doktorského) cyklu a s rozšířením výuky anglického jazyka v magisterských programech i na dalších fakultách univerzity pak v nadcházejících obdobích náběhu nové jazykové koncepce tyto počty perspektivně porostou.

Studenti magisterských programů	prezenční	kombinované	celkově
studenti s dostačující úrovní pro vstup do kurzu B1+ a výše	71	23	94
studenti s dostačující úrovní pro vstup do kurzu B1	169	48	217
studenti s nedostačující úrovní (nižší než B1)	68	12	80
Celkem	308	83	391

Tab. 4: Výsledky elektronických rozřazovacích testů v magisterských studijních programech v létě 2013

Další oblastí využití vytvořené databanky testových položek z anglického jazyka je pak testování studentů Univerzity Pardubice, kteří žádají o studijní pobyt na některé ze zahraničních partnerských institucí. Komplexní testování těchto uchazečů probíhá jako kombinace elektronického testu s následným ústním interview. Na jaře roku 2014 se této procedury zúčastnilo celkem 153 studentů ze všech sedmi fakult univerzity, což svědčí o skutečnosti, že s výstupy projektu UNICOM je efektivně nakládáno i nad rámec primárního kontextu výuky zajišťované na Univerzitě Pardubice Jazykovým centrem.

3.3 Spolupráce mezi Jazykovým centrem Univerzity Pardubice a Fakultou restaurování

Dalším způsobem využití výstupů projektu UNICOM jako východiska pro další inovační aktivity je spolupráce s Fakultou restaurování. Tuto fakultu navštěvuje okolo 90 studentů, nabízí studium ve čtyřletém bakalářském

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

a ve dvouletém magisterském programu. Délka studia, zejména v bakalářském programu, je z hlediska výuky anglického jazyka jistou výhodou, protože je angličtina pro všechny studenty bakalářských programů povinná po dobu sedm semestrů. Studenti magisterských oborů navštěvují hodiny anglického jazyka dva semestry. Na druhou stranu s sebou velikost Fakulty restaurování a malý počet studentů nese určité limitace. V každém ročníku je pouze od 10 do 16 studentů, což znamená, že další dělení podle jazykové úrovně studentů není z personálních důvodů možné. V rámci jedné skupiny se tedy vyskytují studenti od úrovně A1 až B2.

Díky spolupráci s Jazykovým centrem získala Fakulta restaurování reálný obraz jazykových znalostí všech současných studentů. Po vzájemné domluvě Jazykové centrum zpřístupnilo databanku testovacích úloh pro studenty všech ročníků. Toto celoplošné testování poskytlo vyučujícím cenné informace, na kterou oblast jazyka je nutné se více zaměřit nebo o kolik je nutné nároky na studenty zpřísnit. Výsledky testování také otevřely nové diskuse o nutnosti vést alespoň některý z odborných předmětů v angličtině. Testování úrovně anglického jazyka překvapivě uvítali sami studenti – ocenili možnost zjistit svou aktuální úroveň znalostí a mají nyní lepší představu, zda budou muset zapracovat na svém zdokonalení, aby jako absolventi dosáhli kýžené úrovně jazykových znalostí. Studenti, kteří si potvrdili, že je jejich úroveň angličtiny dostatečně vysoká, získali motivaci k uskutečnění zahraničních stáží.

I z pohledu Jazykového centra Univerzity Pardubic je tento typ spolupráce v oblasti jazykových testů mimořádně cenný, neboť Fakulta restaurování tímto způsobem poskytla vysoce potřebný „pretestovací kontext“ napříč všemi úrovněmi anglického jazyka. Takto získaná zpětná vazba pak potvrdila jednak vysokou funkčnost rozřazovacích testů z hlediska jejich reliability (koeficient 0,94 svědčí o výborné vnitřní konzistenci testu), dále jejich optimální obtížnosti (průměrný výsledek 49,54% v Bc. studiu přesně odpovídá zvolenému počtu položek na klíčové úrovni B1 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky), i vhodnost volby tohoto pretestovacího kontextu (koeficient šikmosti -0,03 svědčí o pretestovaných studentech ze statistického hlediska jako o skupině vykazující žádoucí rysy normálního rozdělení).

V budoucnu by Fakulta restaurování ráda využila další nástroje prostředí Moodle – bylo by velmi efektivní zpřístupnit některé materiály, jako například odborné texty, všem studentům. Pro pokročilejší studenty by vznikla možnost pracovat navíc, aby o své znalosti nepřišli, zatímco začátečníci by mohli případně využít zpracovaných materiálů zacílených na rychlé zvládnutí základů jazyka. Vyučující by měl podle záznamů návštěvnosti v systému větší kontrolu, zda se studenti snaží vzdělávat sami.

4. Závěr

V našem příspěvku jsme představili některá ze specifík jazykových testů využívaných v širokém měřítku na Univerzitě Pardubice. Z naší argumentace vyplývá, že standardizaci vnímáme primárně jako prostředek zajišťování kvality ve vzdělávání, a to vždy s ohledem na variabilitu cest potenciálně vedoucích k naplňování předem definovaných cílů cizojazyčné výuky na konkrétní instituci terciárního vzdělávání.

Literatura

- [1] EHEA. Bologna Process - European Higher Education Area [online]. 2010 [cited 2014-09-02]. <<http://www.ehea.info/>>.
- [2] COUNCIL OF EUROPE. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge : Cambridge University Press.
- [3] KOBLÍŽKOVÁ, Andrea. Language Policy [online]. 2012 [cited 2014-09-02]. <https://edu.upce.cz/VzdelavaciMaterialy/Koblizkova_Language_Policy.pdf>.
- [4] BREBERA, Pavel; POSPÍŠILOVÁ, Linda. 2014. Digitální odznaky: prostředek podpory procesů hodnocení ve výuce cizích jazyků. In *UNICOM 2014*. Pardubice : Univerzita Pardubice.
- [5] HARRIS, Michael.; MCCANN, Paul. 1994. *Assessment*. Oxford: Heinemann.
- [6] MCNAMARA, Tim. *Language Testing*. 2000. Oxford: Oxford University Press.

